

ГРОМАДЯНСЬКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ОСНОВА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Відомо, що зміна свідомості громадян значною мірою відбувається послідовно, еволюційно і є пов'язаною з устроєм їхнього життя. Тому набуває значення аналіз демократичного вибору влади у країні сучасними громадянами.

В процесі передвиборчої компанії підтвердили свою адекватність критерії рівня громадянськості особистості, а саме: співвідношення власної життєдіяльності з громадянськими цінностями буття; дієве ставлення до громадянських цінностей у курсантів та студентів на прикладі впровадження їх у власне життя (за наявності можливості вибору способу характер дій, у зв'язку з орієнтацією на інших членів громади); прагнення вивчати історію, традиції та державну мову; характер інтересу до суспільно-політичного, економічного та культурного життя країни; бажання працювати (у навчанні, службі, інших видах діяльності) заради країни, втілене в дію; ступінь співвіднесення особистісно-значущих цінностей з громадянськими (у життєвих виборах особистості, прагнення домогтися успіхів у навчальній чи професійній діяльності); ступінь громадянської відповідальності, пов'язаний з необхідністю контролю за виконанням завдань, що мають громадянське значення; ступінь ідентифікації себе з громадянами країни має; уявлення особистості про себе у зв'язку зі своєю країною; дієве ставлення до своїх прав як громадянина країни і прав своєї громади; бажання працювати за обраним фахом на користь батьківщини [4]. Ці критерії є основою діагностики рівня громадянськості як особистості виборця, так і тих осіб, що обираються до влади. Результати дослідження з допомогою методів

спостереження (включеного та опосередкованого), методу аналізу біографічних даних видатних громадян України, методу історико-психологічної рефлексії, методу психомалюнку та тесту Келлі (в адаптованих варіантах), опитування підтверджують це.

За результатами експериментального психологічного дослідження громадянськості жителів Одеси та одеської області в період передвиборчого життя країни (вбірка 250 осіб дорослого віку (старша юність та зрілість) у процесі діагностико-корекційної роботи показана тенденція: змінилась психологічна функція учасника громадської активності від "виконавця" доручення, що надано кимсь, до самостійного бажання приймати участь в органах самоврядування, у діяльності тієї чи іншої громадської організації. Кількісний фактор залучення до громадської діяльності всіх змінився якісним обиранням громадської діяльності тими, хто бачить у ній своє призначення або хоча б обирає таку діяльність за уподобанням. Спостерігається якісна зміна характеристик громадського життя.

В умовах сьогодення зростає роль заохочування молоді до участі в діяльності громадських організацій. Важливу роль тут відіграє знайомство студентських колективів з програмами різних громадських організацій та особистостями їхніх лідерів-керівників.

Громадська активність студентів отримує значну виховну роль, коли наставниками заохочується ініціатива і творчість молодої людини, створюється обстановка високої вимогливості, принциповості й діловитості. При цьому визначається

тенденція переходу від формалізму і бюрократії до занять такими видами громадської діяльності студентів, що розглядаються ними як необхідні, як такі, що дійсно приносять користь. Цікаво, що наставники недооцінюють мотивацію студентів до участі у громадському житті. Наставники (40 %) відмічають, що студенти займаються виконанням доручених, зокрема, передвиборних справ, лише для того, щоб заробити гроші або певним чином зарекомендувати себе перед керівництвом. Але в мотивації громадської діяльності студентів, що має громадянське значення, провідними є почуття обов'язку та інтерес до змісту роботи. Якщо в дослідженнях за 1985 рік відмічалось, що 13,1 % ставились до виконання доручень як до зайвої необхідності (за даними соціологічних досліджень), то зараз таких осіб 2 %, а 60 % вважають свою роботу корисною для громади.

В умовах тоталітарного суспільства громадська робота визначалась виконанням кількості того, що доручили (фактично у примусовій формі — “відсиджування” на зборах, участь в будівельних студентських колективах, що сприймалась здебільшого як праця, що немає особистісного сенсу). Сьогодні значна частина молоді поєднує навчання з працею на користь суспільства, що реально підвищує їхній рівень життя. 80 % вважають свою роботу корисною для суспільства і такою, що має громадянське значення.

Участь студентів у громадській діяльності можна характеризувати як, здебільшого, добровільне прийняття запрошення (чи відмову від нього без побоювання санкції чи покарання) або ініціювання власної активності з неформальною громадянською метою і змістом, з відповідною активністю студентів. Поряд із цими якісними зрушеннями кількісний фактор

“залучених” до громадської активності зменшився.

У структурі мотивації студентів до громадської активності провідним є інтерес до змісту роботи. Меншість ставиться до громадянської діяльності як до зайвої необхідності. Для цього не має фактично вагомих причин і такий факт можна розглядати як редукований продукт колективної свідомості, що формувалася в умовах тоталітарного режиму.

Слабка участь певної частини студентів в громадському житті свідчить про недостатню міру їхньої активності, що, у свою чергу, призводить до неузгодження між фактичною поведінкою студента і його суб'єктивною готовністю займати активну життєву позицію (49 %). Серед мотивації політичного вибору меншою мірою присутня як мотивація страху — „щоб щось не сталося”, „хоча б не гірше”; більшою — мотивація, спрямована на досягнення добробуту, кращого життя — „щоб краще відбулося.”

Культура; економічне процвітання; мир та безпека; розвиток та підтримання мови та традицій; інформаційне суспільство; верховенство права; ефективність демократії; повага до свободи слова та ЗМІ; прозорість та відсутність коруптованості при отриманні прибутку особистістю; вибір країни для навчання чи праці є бажаними орієнтирами громадянського суспільства.

Фінансова підтримка членів передвиборчих агітаційних бригад різних партій сприймається населенням не як засіб підвищення власного добробуту, а як матеріальна основа обстоювання ідеологічних переконань (65 % учасників передвиборчої агітації). Це свідчить про наявність певних ознак громадянського суспільства.

Виборча компанія надає основи для прогнозу того факту, що на наступних виборах переваги отримає та політична сила, яка увагу буде приділяти виховним функціям та соціальній роботі у своїй діяльності у весь період роботи між виборами. У суспільстві зростає роль недержавних організацій, які спільною діяльністю можуть позитивно вплинути на життя суспільства з перспективою подальшого оформлення в окрему партію чи потужного влиття в уже існуючі політичні сили. При цьому набуває значення досвід ефективної організаційної діяльності серед дорослого населення країни. Перспективного значення набувають мотиви спільної діяльності, що консолідують суспільство, поєднання енергії молодості і досвідченості зрілого віку, акцент на моральному, що домінує над національним і визначає ставлення до національного питання.

Важливим є формування ставлення до самої політики як до „мистецтва керування державою” замість розповсюдженого – „це брудна справа”. Конструктивні зміни вважаються в доступному крокові кожного вперед у боротьбі з „вимітанням бруду”, в політиці як діяльності державної ваги. Важливості набуває необхідність виховання стійкого ставлення до тих чи інших явищ життя на основі виваженої позиції, аналізу фактів і в процесі діалогового толерантного відношення до позиції іншої людини.

Партійні списки відтворили значущість ідолу грошей та влади у суспільстві, продемонстрували більшу залежність перших номерів від кар’єрно-амбітних мотивів більше, ніж від їхніх ідеологічних переконань. На думку деяких виборців, ідеологічні переконання були б представлені більшою мірою, „якби виборчі списки лідерів партії перевернули, і на перших місцях опинилися б представники

партії як дійсні борці за ідеї, а не за владу і гроші”.

Виборча компанія підтвердила істину, що протидіяти технологічним „знахідкам” психології маніпулювання можуть відновлення традицій і звичаїв суспільства, які мають глибинну виховну спрямованість і тим самим здійснюють вплив засобів моральної психології. Громадянськість особистості є результатом дії відповідних психологічних механізмів та закономірностей її становлення на різних вікових етапах.

Факторами життя, які обумовлюють світогляд та позицію громадянина є переконання членів родини; належність до певного фаху; віросповідання (з національним забарвленням загальнолюдського змісту); вплив ЗМІ; суттєві внутрішньоособистісні характеристики, зокрема такі як абсолютизація власного досвіду, характеристики локусу контролю, внутрішньо особистісна авторитарність; самостійність і національна гідність. Способом зміцнення держави є системна культурно-просвітницька робота, діяльність націологічних студій для молоді та дорослого населення, зокрема, у її відтворенні у засобах масової інформації. При цьому ставлення до культурного життя народу титульної нації країни виступає умовою зміцнення державності.

Гарантом подальшої демократизації суспільства виступає ідеологічний працівник – особистість, декларовані ідеї якої є її власним способом життя.

Роль наукової роботи у дослідженні свідомості громадян країни зберігає свою виключну важливість у невиборчий період життя країни.

Подальша розбудова державності країни у її змістовній сутності в

України залежить від розвитку українськості її громадян і на цій основі моральної сутності характерного устрою життя громадян країни в сучасній інтерпретації. Не

примусова психологічно виважена робота в цьому напрямі вимагає подальших наукових пошуків і практичної реалізації їх результатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Боришевський М.Й.* Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості. – К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, ЦППО АПН України; Івано-Франківськ: СКО “Беркут”, 2000. – 63 с.

2. *Костюк Г.С.* Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Ред. Л.М. Проколієнко. Сост. В.В. Андрієвська, Г.О. Балл, *Подано до редакції 23.05.06*

О.Т. Губко та ін. – К.: Рад. шк., 1989. – 607 с.

3. *Максименко С.Д.* Генетическая психология. Методологическая рефлексия проблем развития в психология. Монографія. – М., – К.: Ваклер, 2000. – 320 с.

4. *Снігур Л.А.* Психологія становлення громадянськості особистості. – Одеса: СВД Черкасов, 2004. – 332с.

РЕЗЮМЕ

В статье анализируется поведение гражданина и специфика образа жизни, который ведет к укреплению и

процветанию украинского государства в величественности и достоинстве его духовного, бытия.

SUMMARY

The article analyses civic behaviour and specificity of civic life-style leading to consolidation and prosperity of the Ukrainian state in greatness and dignity of its spiritual life.